

Рожнова Тетяна Євгенівна,
кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри психології,
педагогіки та управління навчальним
закладом факультету післядипломної
освіти та довузівської підготовки
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Значення інноваційних технологій для організації професійного навчання

Анотація: У статті розкрито значення інноваційних технологій в організації професійного навчання як учнів так і безробітного населення; висвітлено бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів та інноваційних технологій.

Annotation. The article deals with the problems of organizing and pedagogical basis of innovational technologies in the management of the vocational training educational institutions. The following problems are highlighted in the use of modern principles, methods and functions in the management of the vocational training educational institutions and in searching of the innovational technologies, methodologies of the professional and practical training and its closer combination with the management of the vocational training.

Ключові слова: управління професійно-технічним навчальним закладом, організаційно-педагогічні засади, принцип інноваційності, інноваційні технології, інноваційна ініціатива.

Key words: management of the vocational training educational institution, organizing and pedagogical basis, innovational principles, innovational technologies, innovational initiative.

Актуальність теми дослідження обумовлена перебудовою українського суспільства на принципово нових соціально-економічних засадах, переорієнтацією України на світовий ринок та необхідністю посилення вимог до професійної підготовки майбутніх робітників, підвищення їхнього загальноосвітнього рівня, перепідготовкою та професійною підготовкою безробітних.

Сьогодні, коли відбувається постійне ускладнення технічного оснащення виробництва, суспільство стає перед необхідністю вдосконалювати освіту і неперервно підвищувати кваліфікацію працівників різних галузей виробництва. Підвищення кваліфікації здійснюється у процесі навчання і самоосвіти дорослого населення, а також його донавчання та перенавчання у зв'язку з потребами науково-технічного прогресу.

Такий підхід вимагає наукового бачення управлінських проблем на основі впровадження сучасних принципів, методів та функцій управління навчальними закладами, пошуку інноваційних технологій, методик професійного навчання, тіснішого його поєднання з управлінською діяльністю закладів професійно-технічної освіти, вищих навчальних закладів.. Це передбачає також розробку відповідних науково-методичних засад для організації профільного навчання, впровадження у навчально-виховний та навчально-виробничий процеси інноваційних технологій. Аналіз наукової літератури та дисертаційних досліджень свідчить про посилення уваги науковців до вивчення основних тенденцій і специфіки підготовки робітничих кадрів в Україні, організації системи управління освітою.

У працях С.Гончаренка, І. Зязюна, В. Мадзігона, О. Савченко, В. Кременя, В. Лугового, Н. Ничкало, С.Ніколаєнка, В. Олійника професійно-технічна освіта розглядається як багатопланове поняття і за своїми цільовими функціями визначається як умова і процес професійної підготовки та розвитку особистості.

Науково-теоретичні та організаційно-педагогічні основи управління в системі професійно-технічної освіти докладно висвітлено у роботах С. Артюха, С. Батищева, А. Дьоміна, Л. Сергеевої, О. Щербак, М. Ярмаченка та ін.

Важливі аспекти педагогічної інноватики досліджувались А.Абасовим, Л.Ващенко, Н.Василенко, Л.Даниленко, Г.Єльніковою, П.Третьяковим, Т.Шамовою, Н.Юсуфбековою та ін.

Однак використання інноваційних технологій в управлінні навчальним закладом та організації професійного навчання, як учнів так і безробітних, ускладнюється на даний час у зв'язку з недостатністю теоретичного опрацювання його основ, забезпечення потрібного науково-методичного обґрунтування, визначення стратегічної спрямованості на кінцевий результат, урахування зовнішніх і внутрішніх факторів ефективного функціонування в швидкозмінному середовищі. Ці та інші причини обумовили виникнення протиріч між: сучасними вимогами до управління навчальними закладами, організацією в них професійного навчання в умовах нових соціально-економічних відносин та практичним застосуванням інноваційних технологій; недостатністю розробленості теорії, методики і технології застосування інноваційних технологій в організації професійного навчання та необхідністю вдосконалення системи управління навчальним закладом; нагальними потребами керівників навчального закладу у практичному застосуванні інноваційних технологій та рівнем їхньої професійної компетентності.

Усе викладене вище зумовило вибір теми статті „Значення інноваційних технологій для організації професійного навчання”.

Мета статті : розглянути використання інноваційних технологій в управлінні навчальними закладами та організації професійного навчання в них; розкрити суть принципу інноваційності в управлінні навчальним закладом, як одного з пріоритетних і динамічних, в контексті демократизації суспільства, розвитку ринкових відносин та зростання престижу професійно підготовленої та реалізованої особистості.

Завдання статті : виділити та науково обґрунтувати складові організаційно-педагогічних засад управління навчальним закладом; розглянути

прояви застосування інноваційних технологій в управлінні та організації професійного навчання з урахуванням сучасних вимог до системи освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нашому дослідженні ми виходимо з того, що менеджмент та його універсальні організаційно-педагогічні засади до 80-х років минулого століття офіційно майже не визнавалися в системі професійної освіти і не дістали широкого розповсюдження в теоретичних дослідженнях та практичній діяльності навчальних закладів. Проте у період сучасного розвитку філософії, соціології, педагогічної науки та відсутності монополії на політику й ідеологію стало можливим відійти від звичних організаційно-педагогічних штампів і критично підійти до різних методологій, обираючи найбільш адекватні для дослідження інноваційних процесів в управлінні та організації професійного навчання.

Відтак, представимо наше розуміння даної проблеми і розглянемо декілька складових організаційно-педагогічних засад використання інноваційних технологій в організації професійного навчання. .

По-перше, складовою організаційно-педагогічних засад використання інноваційних технологій в організації професійного навчання є філософсько-методологічний аспект і перш за все філософська категорія "система". Ми виходимо з того, що зазнавши довгу історичну еволюцію, поняття "система" з середини минулого сторіччя стає ключовим філософсько-методологічним та соціально-науковим поняттям, яке знайшло свою реалізацію в межах системного підходу, загальної теорії систем, кібернетики, системотехніки, системного аналізу, синергетики та ін. [1; 2;].

Підкреслимо, що "система" є універсальним методологічним поняттям, що дозволяє при дослідженні конкретних систем, в тому числі системи професійного навчання, розкривати глибинні суттєві зв'язки явищ і процесів. Водночас ми дотримуємось наукової позиції про те, що не слід вважати за тотожні поняття

"система ", "системний підхід " , "системний аналіз " , оскільки кожне з них має свої функції, структуру, зміст і технологію реалізації [1].

Зокрема, в теорії управління системний підхід розглядається як набір правил чи принципів, якими керуються управлінці; як системний аналіз мислення, суть якого полягає в пошуку простого у складному, декомпозиції проблеми на складові частини [10, с. 20].

Отже, системний підхід слід розглядати як фундамент об'єктивного аналізу цілісних утворень в усіх сферах, в тому числі у сфері професійної освіти та управлінні нею.

У той же час як вітчизняні, так і зарубіжні вчені відмічають, що системний підхід і відповідний аналіз, незважаючи на його визнання і декларування майже всіма дослідниками, не дістали достатньої глибини і використання в педагогіці та управлінні навчальними закладами, на що звертають увагу у своїх працях В. Бондар [3], Л. Даниленко [4], Г.Сльникова [6], В. Маслов [8], В. Пікельна [11] та ін. Наприклад, такі напрями роботи і складові управління навчальними закладами, як: фінансово-господарська діяльність, виховна робота, взаємодія з батьками, співпраця з центрами зайнятості, інформаційний кругообіг тощо, в переважній більшості в практичному керівництві мають характер разових заходів і з теоретичного боку як системні утворення майже не розглядаються .

У науковому та практичному планах предметом управління переважно вважається навчальний заклад в цілому або його головні структурні блоки: педагогічний колектив, учнівські організації, навчально-виробничий процес, навчально-виховний процес. Це пояснюється утвореними стереотипами управлінського мислення, коли зв'язки-відношення між цілісністю, блоками та елементами системи не сприймаються керівниками як природні породження якостей, що утворюють диференційовану цілісність взаємопов'язаних компонентів системи і складають особливу єдність із середовищем і є частиною системи вищого рівня [8,с.7]. Отже, в розумінні філософсько-методологічного аспекту

застосування інноваційних технологій в управлінні навчальними закладами та організації професійного навчання виникли певні протиріччя, які потребують поглиблених наукових досліджень, що є одним з провідних завдань нашої подальшої роботи.

По-друге, складовою організаційно-педагогічних засад наукового управління навчальним закладом є: суто теоретичні положення (тенденції, похідні від них закономірності, принципи соціального управління та їх трансформація в сферу організації професійного навчання; визначення, конкретизація, систематизація, класифікація наукових категорій відповідно до специфіки професійного навчання; конституційні, законодавчі та програмні урядові документи щодо розвитку професійної освіти й управління в Україні).

По-третє, складовою організаційно-педагогічних засад управління навчальним закладом, на нашу думку, є дійовий, перетворюючий компонент, який включає визначені технологічні функції процесу управління навчальним закладом; а саме: інформаційні, прогностично-моделюючі, організаційно-регулюючі, оцінювально-коригуючі тощо. Проте, може бути й інша інтерпретація та формулювання цих функцій, які відбивають послідовність, так званого, універсального управлінського циклу. Тому в науковій літературі аналізуються, як окремі функції процесу управління, так і в комплексі цілісний цикл [8, с.85].

При цьому в основі аналізу лежить об'єктивна логіка послідовності кожної функції етапів наукового пошуку оптимального шляху дослідження.

Отже, деталізуючи такий підхід, можна вважати, що кожна інноваційна технологія зовсім не повинна бути побудована абсолютно на нових категоріях і принципах. Виходячи з цього, інноваційність технології визначається, головним чином, встановленням нових системоутворюючих зв'язків між вже існуючими науковими категоріями та їх поглибленою змістовною трактовкою щодо їх більш ефективного використання в системі професійного навчання [7].

За таких обставин важливим постає формування у керівника навчального закладу вміння застосовувати в організації професійного навчання принцип інноваційності, який є одним з пріоритетних і розкривається у практичній діяльності через такі прояви: підтримку інноваційної ініціативи, творчості, самодіяльності і самостійності об'єктів управління; організовану інноваційну зміну станів системи управління навчального закладу; перехід від стихійних механізмів перебігу інноваційних управлінських процесів до свідомо керованих; інформаційну, матеріально-технічну, кадрову забезпеченість реалізації основних станів інноваційних управлінських процесів; прогнозування зворотних або незворотних структурних змін в системі управління навчальним закладом; посилення стійкості інноваційних управлінських процесів; прискорення розвитку інноваційних процесів в управлінні навчальним закладом в умовах стратегічних змін та перетворень у галузі професійної освіти освіти.

Розглянемо їх зміст.

Підтримка інноваційної ініціативи об'єктів управління забезпечується керівником навчального закладу або відповідного відділу, кафедри у разі подання на засідання кафедри, методичної комісії, педагогічну раду будь-яким педагогічним працівником, у тому числі і науковим консультантом, або групою працівників відповідної педагогічної інновації.

Ініціювати педагогічну інновацію можуть не лише педагогічні працівники, а й керівники закладу освіти й інших органів управління освітою.

За визначенням Л.Даниленко, інновації, які суттєво змінюють освітній процес, визначаються нами як освітні; інновації, які суттєво змінюють педагогічний процес, - як педагогічні[4, с. 7].

Підтримка творчості з боку керівника навчального закладу забезпечується під час проведення ним систематичних конкурсів на кращу науково-методичну розробку серед педагогічних працівників та виставок, які проводяться в системі науково-методичної роботи закладу освіти (району, міста, держави).

Підтримка самодіяльності об'єктів управління з боку керівника навчальним закладом можлива за умови сформованої команди педагогів-однодумців, спрямованих у своїй професійній діяльності на досягнення спільної мети- всебічного розвитку особистості учня, студента, слухача і формування його конкурентоспроможності.

Підтримка самостійності об'єктів управління забезпечується керівником закладу освіти у формі наказу чи розпорядження, в якому передається частина управлінських повноважень відповідній групі педагогічних працівників для виконання будь-яких нових зобов'язань. Як правило, такими зобов'язаннями є завдання розробки чи впровадження педагогічних інновацій, а групами, які є частково самостійними (можливо навіть з окремим розрахунковим рахунком у банку), є групи проєктантів педагогічних інновацій, які підпорядковуються безпосередньо науково-методичній раді закладу освіти, працюють спільно з науковими консультантами, науковими установами. Практично кожна група творчих педагогічних працівників може стати частково суб'єктом управління.

Організована інноваційна зміна станів управління навчального закладу передбачає певну систему діяльності, яка охоплює етап підготовки до зміни стану системи освіти й етап реалізації цих змін.

Підготовка до змін у системі професійної освіти передбачає висунення, обґрунтування головної мети запланованих змін, визначення засобів і умов, за допомогою яких цю мету буде реалізовано. Найскладнішим і найважливішим є забезпечення змін у системі професійної освіти відповідними засобами: новими підручниками, методичними розробками, підготовленими кадрами, необхідним матеріально-технічним устаткуванням. Цей принцип є одним з базових при здійсненні різноманітних реформ і модернізацій.

Перехід від стихійних механізмів перебігу інноваційних процесів до свідомо керованих передбачає визначення і відпрацювання ефективного механізму

свідомого управління зміною станів. Створення дієвого механізму повинно відбуватися у різних напрямках.

Інформаційна, матеріально-технічна, кадрова забезпеченість реалізації основних етапів інноваційних управлінських процесів передбачає їх обов'язкове інформаційне, матеріальне, кадрове забезпечення на кожному з основних етапів. Зокрема, створення педагогічних інновацій вимагає достатнього потенціалу творчих людей у колективі, здатних виступити їх авторами чи співавторами. Це потребує відповідної матеріально-технічної бази-наявності комп'ютерної техніки, іншого сучасного обладнання. Створення виробничих інноваційних технологій вимагає тісної співпраці закладів освіти з підприємствами, організаціями, центрами зайнятості.

Прогнозування зворотних або незворотних структурних змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі враховує закон незворотної дестабілізації педагогічного інноваційного середовища, а також його цілісність та адаптаційні можливості. Інноваційне середовище без таких можливостей не може існувати і під натиском педагогічних інновацій руйнується. Тому закономірними є консервативні дії, які притаманні освітянам. Такі дії спрямовані на недопущення стихійних, передбачуваних змін, що можуть значно затримати реалізацію інноваційних процесів.

Посилення стійкості інноваційних освітніх процесів виявляється в тому, що при переході від стихійних процесів до керованих повинна посилюватися і стійкість інноваційних процесів, їх здатність до своєрідного самозахисту, самоадаптації.

Прискорення розвитку інноваційних процесів у закладах професійної освіти розкриває ефективність організації та механізми реалізації інноваційних процесів. Він означає прогресування інноваційних змін унаслідок їх раціональних запроваджень у практику освітніх закладів.

Завдання керівників навчального закладу при застосуванні інноваційних технологій в управлінні посилюються:

- постійним аналізом їх відкритості, спроможності підтримувати педагогів-новаторів не лише соціальними і психологічними методами заохочення, а й матеріальними за рахунок набутих інвестицій;
- створенням правових, організаційних і психологічних умов для здійснення експериментальної діяльності; залученням різних інвесторів;
- входженням у міжнародні освітні інноваційні проекти;
- входженням до загальної (локальної) мережі Інтернет;
- створенням конкурентоспроможного освітнього середовища;
- підготовкою конкурентоздатних випускників, адаптованих до життя у швидко змінюваному суспільстві та ін.[5, с.24]

Висновки з даного дослідження.

1. Сучасному управлінню закладами професійної освіти притаманні в цілому такі принципи: вирішальності державно-суспільного впливу на мету, зміст і методи управління; гуманізації; науковості; демократизації; єдності централізму і колективізму; психологізації; інноваційності; адаптивності, оптимальності, національної спрямованості; функціональної структуризації; стимулювання і уваги до кадрів; маркетингу; інформаційної надійності; моделюючого прогнозування; оперативної регулятивності; зворотнього зв'язку; корекції; фінансово-господарчої раціональності та ділової ініціативи; законоповаги.

2. При застосуванні інноваційних технологій в організацію професійного навчання мета інноваційної управлінської діяльності полягає у визначенні головних перспективних напрямків розвитку закладу освіти, накопиченні ресурсу та інноваційного потенціалу, розробці і впровадженні нового змісту та форм освітнього процесу, створенні умов для розвитку нового педагогічного мислення.

3. Кожна інноваційна технологія чи педагогічне дослідження зовсім не повинні бути побудовані абсолютно на нових категоріях і принципах. Інноваційність технології визначається, головним чином, встановлення нових

системоутворюючих зв'язків між вже встановленими педагогічними науковими категоріями та їх поглибленою змістовною трактовкою, обґрунтуванням їх більш ефективного використання.

4. Мета інноваційних технологій в організації профільного навчання полягає у визначенні перспективних напрямків розвитку навчального закладу, накопиченні необхідних ресурсів та його інноваційного потенціалу, розробці і впровадженні нового змісту, форм і засобів освітнього процесу, створення умов для розвитку нового педагогічного мислення та забезпечення конкурентоспроможності закладу освіти.

5. Використання інноваційних технологій для організації профільного навчання сприятиме заохоченню безробітного населення до навчання.

Дане дослідження не вичерпує себе, а ставить за мету продовжити теоретичне обґрунтування та практичне підтвердження переваг використання інноваційних технологій в організації профільного навчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверьянова А.И. Система: философская категория и реальность. - М.: Наука, 1976.- 254 с.
2. Афанасьев В.Г. Системность и общество.-М.:Политиздат, 1980.- С.107.
3. Бондарь В. И. Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект. К.: Рад. шк., 1987.-160 с.
4. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті. - К.:Шк. світ, 2007.- 120 с.
5. Даниленко Л.І., Сергеева Л.М. та ін. За заг. ред. В.В.Олійника Сучасні підходи до управління професійно-технічними закладами: Навчально-методичний посібник .- К.: ТОВ «Етіс Плюс», 2007.-104 с.
6. Єльнікова Г. В. Наукові основи розвитку управління загальною середньою освітою в регіоні: Монографія. – К.: ДАККО, 1999. – 303 с.
7. Закон України « Про інноваційну діяльність» // Закони України в 12 Т. – К.: АТ «Книга». -1996. – Т.8. –С.202-212.
8. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми

навчальними закладами: Навч. посіб. – Тернопіль, Астон, 2007.- 150 с.

9. Морозов Ю.П. Инновационный менеджмент: Учебное пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ ДаНа, 2000. – 446 с.

10. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: монографія . – К.: Київ. Нац. тор.-екон. ун-т, 2008.- 419 с.

11. Пікельна В.С. Управління школою. У 2 ч. – Х.: Вид. гр. « Основа », 2004.- ч.2. -112 с. (Б-ка журн. « Управління школою»; Вип. 7 (19)).

12. Погрібна Н.С. Педагогічні засади інноваційної управлінської діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К.: ЦППО АПН України, 2006.